

BUAB

Avrupa Birliği Uygulama ve
Araştırma Merkezi

**Kıbrıs Barış Harekâti'nin 50'nci Yıl Dönümü:
AB Hâlâ Çözömsüzlükten Yana**

Arař. Gör. Hakan DUMLU

**Aylık Rapor | Sayı: 1
Temmuz, 2024**

İnternet Sitesi: <https://buab.beykent.edu.tr>

Kıbrıs Barış Harekâtı'nın 50'nci Yıl Dönümü: AB Hâlâ Çözumsuzlükten Yana**Hakan DURLU*****Giriş**

Türkiye Cumhuriyeti, 19 Temmuz 1974'te meşru ve haklı gerekçelere dayanarak Kıbrıs Adası'na müdahale etmeye karar vermiştir. Böylece Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından 20 Temmuz 1974'te başlatılan Kıbrıs Barış Harekâtı sayesinde Ada'da, 50 yıldır süregelen barış ve güven ortamı tesis edilmiştir. Harekât neticesinde Kuzey Kıbrıs'a hâkim olan Türk ordusu, burada evvela özerk bir Türk otoritesinin kurulması için uygun hâl ve şartları temin etmiştir. Bu bakımdan Kuzey Kıbrıs'ta tesis edilen barış ve güven ortamı, Ada'nın tamamını kapsayacak bir çözümün temeli olarak telakki edilmelidir. Nitekim 1975'te kurulan Kıbrıs Türk Federe Devleti (KTFD) bu bağlamda atılmış bir adımdır.

KTFD, Ada'da teşkil edilecek federasyonun bir parçası olması amacıyla kurulmuştur. Ancak Kıbrıs Rum toplumunun temsilcileriyle yürütülen müzakereler, bu doğrultuda bir karara bağlanamamıştır. Zira Rum temsilciler, egemenliği paylaşmak istememiştir. Bu bağlamda Türkiye'nin Kuzey Kıbrıs'ı istila etmek suretiyle "Kıbrıs Cumhuriyeti'nin" egemenliğine kastettiğine dair mesnetsiz iddiaları öne sürerek uzlaşmaz bir tutum belirlemiştir. Hâlbuki "Kıbrıs Cumhuriyeti" kurulduktan bir süre sonra, 1963'te, zaten Rum yönetimi tarafından gasbedilmiştir. Türkiye'nin Ada'ya müdahalesi, bu bakımdan meşru ve haklı gerekçelere dayanmaktadır.

Federasyon çözümüne karşı gâsıp Rum yönetiminin inat ve ısrarla sürdürdüğü uzlaşmaz tutum, Kıbrıs sorununun çözümüne yönelik yürütülen müzakereleri bir sürüncemeye dönüştürmüştür. Bu sebeple 15 Kasım 1983'te Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) egemen ve bağımsız bir devlet olarak ilan edilmiştir. Türkiye hariç olmak üzere uluslararası toplum tarafından hukuken tanınmayan bu devlet, uluslararası bir tecrit çemberine itilmiştir. Böylece tamamen siyasî bir muamele yüzünden Kıbrıs Türkleri, hâlâ uluslararası toplumun bir parçası olamamıştır. Hâlbuki Ada'da iki ayrı devletin var olduğu, çeşitli vesilelerle defalarca kabul edilmiştir.

* Araştırmacı, İstanbul Beykent Üniversitesi Avrupa Birliği Uygulama ve Araştırma Merkezi (BÜAB), E-posta: hakandumlu@beykent.edu.tr

Avrupa Birliği (AB), Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) ile başlattığı üyelik müzakerelerinin neticesinde Ada'nın bir bütün olarak Birliğe katılmasını öngörmüştür. Bu doğrultuda dönemin Birleşmiş Milletler (BM) Genel Sekreteri Kofi Annan tarafından hazırlanan bir plan, 2004'te Kıbrıs'ın hem Türk hem de Rum kesimlerinde ayrı ayrı halk oylamasına sunulmuştur. Bu bakımdan hem BM hem de AB, aslında KKTC'nin varlığını bir kere daha fiilen tanımıştır.¹ Ancak AB, Kıbrıs Türklerinin iradesini yok saymış ve GKRY'yi Ada'nın tamamını temsilen Birliğe katarak çözümsüzlüğün sürmesini tercih etmiştir.

Kıbrıs Barış Harekâtı'nın üzerinden 50 yıl geçmiş ve bu süre zarfında Ada'da hakikî bir barış ve güven ortamı doğmuştur. Ancak GKRY ve onun hâmîsi Yunanistan'ın esiri hâline gelmiş AB tarafından bu realite reddedilmektedir. Hâlbuki bu harekât olmasaydı, bugün Gazze'de işlenen insanlık suçlarının o günlerde Kıbrıs'ta işlenmeye devam edeceği hatırdâ tutulmalıdır. Kıbrıs Türkleri ise insan haklarına aykırı bir biçimde yıllardır sürdürülen tecrit çemberine rağmen uluslararası toplumun egemen ve eşit bir üyesi olarak kabul görmek için hâlâ çabalamaktadır.

Tarihçe

Türkiye, Yunanistan ve Birleşik Krallık'ın garantörlüğünde, Kıbrıs'taki Türk ve Rum toplumlarının eşit egemenliğine dayalı bir ortaklık devleti olarak 1960'ta kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti, *Enosis** entrikaları sebebiyle uzun ömürlü bir devlet olamamıştır. Nitekim bu devletin ilk cumhurbaşkanı Başpiskopos Makarios, Enosis için çabalamıştır. Bu doğrultuda Rum terör örgütü EOKA'yı alenen desteklemiş ve Akritas Planı'nı 1963'te uygulamaya başlamıştır. Kıbrıs sorununun aslında çözülemediğine ilişkin uluslararası toplumda yaygınlaştırılacak bir propagandaya dayandırılan bu plan, Kıbrıs Türklerini ortaklık devletinden tasfiye etmek için tasarlanmıştır.²

Rum yönetimi, Akritas Planı'na göre Kıbrıs Cumhuriyeti Devleti'ni silah zoruyla gasp ederek Ada'daki anayasal düzeni ortadan kaldırmıştır. Böylece Kıbrıs Türkleri, eşit egemenlik hakkına sahip oldukları ortaklık devletinden tasfiye edilmiştir. Üstelik

¹ Hakan Dumlu, "GKRY'deki Başkanlık Seçimi ve AB'nin Kıbrıs Sorununa Karışması", *EURO Politika*, C. 8, S. 19 (2024): 7.

* Kıbrıs'ın Yunanistan tarafından ilhak edilmesini amaçlayan ülkü.

² Melek Fırat, "1960-1980 Yunanistan'la İlişkiler", *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşı'ndan Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, ed. Baskın Oran, Cilt I, 6. bs. (İstanbul: İletişim Yayınları, 2002), 724.

Enosis'in önündeki en büyük engel olarak görüldüklerinden ötürü tedhiş ve tecrit yöntemleriyle Ada'yı terk etmeye mecbur edilmiştir. Gâsıp Rum yönetiminin gölgesinde iş gören terör örgütü EOKA da 1963-1974 arasında Kıbrıs Türklerine yönelik kanlı katliamların müsebbibi olmuştur. Hatta Yunanistan lehine bir darbe yaparak hükûmeti dahi ele geçirmiştir. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin garantörü olan Türkiye ise bu hâl ve şartlarda, Kıbrıs Türklerinin güvenliğini temin etmek maksadıyla Ada'ya müdahale etmiştir.

Türkiye, 1959 ve 1960 tarihli Zürih, Londra ve Lefkoşa antlaşmalarından kaynaklanan meşru hakkını kullanarak Kıbrıs'a müdahale etmiştir.³ Buna göre mezkûr antlaşmaların kapsamına giren Garanti Antlaşması'nın dördüncü maddesi⁴ mucibince Türkiye, Yunanistan ve Birleşik Krallık; Kıbrıs Cumhuriyeti'nde kurucu antlaşmalar hilâfına oluşan hâl ve şartların ortadan kaldırılmasına yönelik istişare ve müşterek bir hareket kâbil olmadığında her nevi tedbiri münferiden alma tasarrufuna sahiptirler. Ayrıca belirtmek gerekir ki Ada'da mukim toplumların anayasal hakları, temel özgürlükleri ve emniyetleri, bahsi geçen Garanti Antlaşması'yla Kıbrıs Cumhuriyeti Devleti'ne karşı da güvence altına alınmıştır. Yani Ada'da tesis edilmiş anayasal düzen, doğrudan doğruya Kıbrıs Cumhuriyeti Devleti tarafından ihlal edildiği takdirde garantör devletlere yine müdahale hakkı doğmaktadır.⁵

Sonuç itibarıyla Türkiye'nin Kıbrıs'a müdahalesi, meşru gerekçelere dayanmaktadır. Zira gerek Akritas Planı gerekse Yunan cuntasının yaptırdığı darbe sonucunda Kıbrıs'taki anayasal düzen yıkılmıştır. Böylece Kıbrıs Türkleri, kurucusu ve eşit ortağı oldukları devletten tasfiye edilmiştir. Diğer bir deyişle egemenlik haklarından mahrum bırakılmıştır. Bu bakımdan Kıbrıs Barış Harekâtı, uluslararası hukuka uygundur. Üstelik Kıbrıs Türklerinin 1963'ten beri ciddî derecede yoksun olduğu emniyet ve hürriyet, ancak Türkiye'nin Ada'ya müdahalesi sayesinde temin edilebilmiştir. Bu bakımdan Kıbrıs Barış Harekâtı, insanî müdahale kapsamında değerlendirilmelidir.

³ A. Fusun Arsava, "Kıbrıs Sorununun Uluslararası Hukuk Açısından Değerlendirilmesi", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, C. 51, S. 1 (1996): 45.

⁴ "Treaty of Guarantee", *United Nations - Treaty Series*, No. 5475 (Nicosia, 16 August 1960), 6, <http://ua.mfa.gov.tr> [Erişim Tarihi: 20.03.2023].

⁵ Selcen Erdal, "Uluslararası Hukukta Tanıma Kurumu ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Örneği", *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 13, S. 1 (2005): 190-191.

Güncel

Kıbrıs sorununun çözümü için yarım asırdan beridir yürütülen müzakereler, egemenliği paylaşmaya razı olmayan GKRY'nin inat ve ısrarla sürdürdüğü uzlaşmaz tutumu sebebiyle adeta bir sürüncemeye dönüşmüştür. Taraflar, son defa 2017'de Crans-Montana'da bir araya gelmiştir. Öncekiler gibi yine sonuçsuz kalan bu toplantının ardından Türk tarafı, Rumlarla kurulacak bir federasyonun yerine iki devletli çözümü resmî politika olarak belirlemiştir. Yunanistan ve GKRY ise Rum denetimindeki bir federasyonu hâlâ “çözüm” olarak görmektedir. Nitekim müzakerelerin de bu temelde “kaldığı” yerden devam ettirilmesini savunmaktadır.⁶

Kıbrıs sorunu, aslında Kıbrıs Barış Harekâtı ile 1974'te fiilen çözülmüştür. Ancak fiili durum, uluslararası toplum tarafından hukuken tanınmamaktadır. Bu bakımdan asıl sorun, KKTC'nin tanınma meselesidir. Türkiye'nin Kıbrıs'a meşru müdahalesi sayesinde Ada'da 50 yıldır kesintisiz devam eden bir barış ve güven ortamı tesis edilmiştir. Üstelik KKTC, birçok ülke ve uluslararası örgüt tarafından da fiilen tanınmaktadır. Diğer bir deyişle Ada'daki iki ayrı devletle kaim olan statüko, artık bir realite hâline gelmiştir. Hâl böyleyken KKTC'nin egemen ve bağımsız bir devlet olarak tanınmasına yönelik adımlar, çözüm yolunu açacaktır.

Ancak AB, GKRY'yi Ada'nın tamamını temsilen üyeliğe kabul ederek adil ve kapsayıcı davranmamıştır. Böylece çözüm yerine çözümsüzlüğün devamı tercih edilmiştir. Nitekim Kıbrıs sorunu, 2004'ten itibaren Avrupa'nın bir “iç meselesi” hâline getirilmiştir. Özellikle Türkiye-AB ilişkilerinde Kıbrıs sorunu, anlaşmazlıkların başında gelmektedir. Bu bağlamda Kıbrıs Barış Harekâtı'nın 50'nci yıl dönümü vesilesiyle AB'nin resmî görevlileri ve kurumları tarafından beyan edilen görüşler, söz konusu harekâtın “trajik olaylara” yol açtığına dair bir iddiaya dayandırılmıştır. Öte yandan Yunan ve Rum kaynakları ise barış harekâtını, açıkça bir “istila” olarak nitelendirmiştir. Sonuç itibarıyla Türkiye'nin meşru ve haklı gerekçeleri, bu mesnetsiz iddialarla ört bas edilmektedir.

Avrupa Komisyonu Başkanı Ursula von der Leyen, sosyal medya hesabından paylaştığı bir iletide,⁷ Kıbrıs Barış Harekâtı'nın 50'nci yıl dönümünü “trajik” olarak

⁶ Dumlu, a.g.m., 7.

⁷ Ursula von der Leyen, <https://x.com/vonderleyen/status/1814604733266485576> [Erişim Tarihi: 30.07.2024].

nitelendirmiştir. Kıbrıs sorununun, aslında bir Avrupa sorunu olduğunu iddia eden von der Leyen, bu bağlamda “Kıbrıs Cumhuriyeti’nin” “toprak bütünlüğü” ve “egemenliğinin” Avrupa Komisyonu tarafından savunulacağını bildirmiştir. Ayrıca Ada’da Rum denetiminde olacak bir federasyon kurmayı amaçlayan GKRY’yi desteklemeye devam edeceklerini duyurmuştur. AB Diplomatik Servisi’nin 19 Temmuz 2024’teki açıklamasında⁸ ise Türkiye’nin Kıbrıs’a müdahalesi “trajik olaylar” olarak tanımlanmıştır. Gâsıp Rum yönetiminin denetimindeki “Kıbrıs Cumhuriyeti’nin”, bir AB üyesi olduğu vurgulandıktan sonra Ada’nın 1974’te cebren bölündüğü ve bunun hiçbir zaman çözüm olamayacağı ifade edilmiştir.

Öte yandan Kıbrıs Barış Harekâtı’nın 50’nci yıl dönümünde Yunanistan Başbakanı Kiriakos Miçotakis, beraberinde SYRIZA ve PASOK partilerinin başkanları da olduğu hâlde gâsıp Rum yönetimine destek vermek için GKRY’ye resmî bir ziyaret düzenlemiştir. Rum lider Nikos Hristodulidis’in daveti üzerine Ada’ya giden Kiriakos Miçotakis, GKRY’deki anma törenine katılan ilk Yunan başbakanı olmuştur.⁹ Miçotakis, sosyal medya hesabından ziyarete ilişkin yayımladığı iletide Kıbrıs Barış Harekâtı’nı bir “ulusal trajedi” olarak nitelendirmiştir. Bu bağlamda Ada’da bulunan Türk askerinin de “işgalci” olduğunu iddia etmiştir.¹⁰ Ayrıca anma töreni sırasında irat ettiği konuşmada, Kıbrıs yeniden birleşene kadar “Helenizm’in” mücadele etmeyi bırakmayacağını bildirmiştir.¹¹

Değerlendirme

Yunan başbakanın “Helenizm” vurgusu, aslında Kıbrıs sorununun asıl kaynağını işaret etmektedir. Zira Yunan ve Rum tarafı, Kıbrıs’ın güya bir “Helen adası” olduğuna dair propagandayı, buldukları her fırsattan istifade ederek uluslararası alanda yaygınlaştırmak suretiyle aslında hâlen Akritas Planı’nı uygulamaktadır. Dahası,

⁸ “Cyprus: Statement by the Spokesperson on the need for a fair, comprehensive and viable settlement”, European Union External Action, https://www.eeas.europa.eu/eeas/cyprus-statement-spokesperson-need-fair-comprehensive-and-viable-settlement_en [Erişim Tarihi: 30.07.2024].

⁹ Hüseyin Işıksal, “OPINION - Mitsotakis’ Southern Cyprus visit shows Greek side’s lack of strategic vision on Türkiye, realities on island”, *Anadolu Agency*, July 20, 2024, <https://www.aa.com.tr/en/analysis/opinion-mitsotakis-southern-cyprus-visit-shows-greek-side-s-lack-of-strategic-vision-on-turkiye-realities-on-island/3280901> [Erişim Tarihi: 01.08.2024].

¹⁰ “Greek Leaders Mark Dour 50th Anniversary of Turkish Invasion of Cyprus”, *Tovima*, July 20, 2024, <https://www.tovima.com/politics/turkish-invasion/> [Erişim Tarihi: 01.08.2024].

¹¹ “Mitsotakis: We won’t stop fighting until Cyprus is united”, *Kathimerini*, July 20, 2024, <https://www.ekathimerini.com/news/1244503/mitsotakis-we-wont-stop-fighting-until-cyprus-is-united/> [Erişim Tarihi: 01.08.2024].

Ada'daki Türk askeri "işgalci" diye yaftalanarak uluslararası baskılar neticesinde Kıbrıs Türklerinin yeniden savunmasız kalması umulmaktadır. Nitekim Miçotakis, bölünmüş bir Kıbrıs'ın bütün Avrupa ve hatta Batı için bir güvenlik sorunu olduğunu¹² iddia ederek bir yandan Batılı müttefiklerini Türkiye'ye karşı kışkırtmayı diğer yandan da Türk ordusunu itibarsızlaştırmayı amaçlamaktadır.

Resmî eylem ve söylemlerin yanı sıra 2024'te düzenlenen Avrupa Parlamentosu (AP) seçimlerinde, aşırı sağ partilerin ve popülist siyasî aktörlerin öne çıkması da Avrupa'daki Türkiye karşıtı tutumun devam edeceğinin bir göstergesi olmuştur. Nitekim AP'ye en fazla temsilci gönderen ülkelerden Almanya, Fransa ve İtalya'daki aşırı sağ partilerden müteşekkil Kimlik ve Demokrasi Grubu (*Identity and Democracy Group-ID*) seçim sonuçlarına göre parlamentodaki gücünü muhafaza etmiştir. ID, Türkiye'nin AB üyeliğine ve bunun için yürütülen müzakerelere karşı çıkmaktadır. Zira Türkiye, bilhassa Yunanistan ve GKRY gibi AB üyesi ülkelerin güvenliğine ve egemenliğine karşı bir tehdit olarak görülmektedir.¹³ Bu yüzden ID grubunu teşkil eden milletvekilleri, Türkiye'nin Kıbrıs politikasına karşı AB'nin daha sert bir tutum belirlemesini talep etmektedir.¹⁴

¹² A.g.y.

¹³ Millî İstihbarat Akademisi, *2024 Avrupa Parlamentosu Seçimleri* (Ankara, 2024), 50.

¹⁴ A.g.y., 80.

Kaynakça

- “Cyprus: Statement by the Spokesperson on the need for a fair, comprehensive and viable settlement”, European Union External Action, https://www.eeas.europa.eu/eeas/cyprus-statement-spokesperson-need-fair-comprehensive-and-viable-settlement_en [Erişim Tarihi: 30.07.2024].
- “Greek Leaders Mark Dour 50th Anniversary of Turkish Invasion of Cyprus”. *Tovima*. July 20, 2024. <https://www.tovima.com/politics/turkish-invasion/> [Erişim Tarihi: 01.08.2024].
- “Mitsotakis: We won’t stop fighting until Cyprus is united”. *Kathimerini*. July 20, 2024. <https://www.ekathimerini.com/news/1244503/mitsotakis-we-wont-stop-fighting-until-cyprus-is-united/> [Erişim Tarihi: 01.08.2024].
- “Treaty of Guarantee”. *United Nations - Treaty Series*, No. 5475 (Nicosia, 16 August 1960). <http://ua.mfa.gov.tr> [Erişim Tarihi: 20.03.2023].
- Arsava, A. Füsün. “Kıbrıs Sorununun Uluslararası Hukuk Açısından Değerlendirilmesi”. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*. C. 51. S. 1 (1996): 43-51. https://doi.org/10.1501/SBFder_0000001901.
- Dumlu, Hakan. “GKRY’deki Başkanlık Seçimi ve AB’nin Kıbrıs Sorununa Karışması”. *EURO Politika*. C. 8. S. 19 (2024): 6-25.
- Erdal, Selcen. “Uluslararası Hukukta Tanıma Kurumu ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Örneği”. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. C. 13. S. 1 (2005): 157-196.
- Fırat, Melek. “1960-1980 Yunanistan’la İlişkiler”. *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşı’ndan Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*. ed. Baskın Oran. Cilt I. 6. bs. İstanbul: İletişim Yayınları, 2002, 716-768.
- Işıksal, Hüseyin. “OPINION - Mitsotakis’ Southern Cyprus visit shows Greek side’s lack of strategic vision on Türkiye, realities on island”. *Anadolu Agency*. July 20, 2024. <https://www.aa.com.tr/en/analysis/opinion-mitsotakis-southern-cyprus-visit-shows-greek-side-s-lack-of-strategic-vision-on-turkiye-realities-on-island/3280901> [Erişim Tarihi: 01.08.2024].
- Millî İstihbarat Akademisi. *2024 Avrupa Parlamentosu Seçimleri*. Ankara, 2024.
- Ursula von der Leyen, <https://x.com/vonderleyen/status/1814604733266485576> [Erişim Tarihi: 30.07.2024].